

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015 December 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ VE YAŞLILIK ÜZERİNE: KENTLEŞME VE YAŞLILIK OLGUSU ON THE TRANSFORMATION OF THE SPACE AND OLD-AGE: URBANIZATION AND THE PHENOMENON OF OLD-AGE

Cemile Zehra KÖROĞLU*

Muhammet Ali KÖROĞLU**

Öz

Dünyamız nüfusu hızla yaşlanmaktadır. Bu durum, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkeleri de derinden etkilemektedir. Ülkemizde de bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve bu durumun sağlık alanındaki yansımaları yaşlı nüfusun sayısal ve oransal olarak hızla artmasına yol açmıştır. Ve bu da yaşlılık olgusunun ülkemiz gündem ve politikalarında önem kazanmasına neden olmuştur. Modern dönemde yaşlılık olgusunun bu şekilde önem kazanması toplumsal olarak yaşlılık algısının değişmesi sonucunu da doğurmuştur. Geleneksel toplumlarda doğal bir süreç olarak kabul edilen yaşlılık, günümüz modern toplumlarında çoğunlukla sorunsal olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte sanayileşme, beraberinde getirdiği köyden kente göç ve kentleşme olgusu da yaşlı nüfusu doğrudan etkilemektedir.

Köyden kente göç ile birlikte kent yaşamına uyum sağlamaya çalışan yaşlı bireyler, yoksulluk, yalnızlık, dışlanma ve bakım gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Nitekim geleneksel ailenin çekirdek aileye dönüşümü, kadının çalışma hayatına girmesi, kent yaşamında yaşının değerini ve konumunu değiştirmiştir. Bununla birlikte kent yaşamı yaşlı birey için ulaşım, sağlık hizmetleri, sosyal faaliyetler vb. açılardan yeni olanaklar da sunabilmektedir. Buna ek olarak yaşlıların kent yaşamında rahat ve konforunun sağlanabilmesi için "Yaşlı Dostu Şehir" gibi önemli projeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu anlamda kentler, yaşlılar için daha yaşanılabilir kılınmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Kent, Kentleşme, Modernite, Sanayileşme.

Abstract

The population of our world is aging rapidly. This situation is affecting developed countries in particular deeply but also it is affecting developing countries deeply. Developments in the field of science and technology and the reflections of this situation on the field of health has led to rapid increase of elderly population quantitative and proportionally. And this has caused to gain importance of the phenomenon of old age in our country's agenda and policies. The importance of the old age phenomenon in the modern era in this way has resulted a change in the perception of old age socially. In traditional societies, old age which is accepted as a natural process, perceived as problematic in today's modern societies mostly. However, industrialization, migration from rural to urban and urbanization phenomenon which bring with it directly affect the elderly population.

With the migration from rural to urban, elderly people trying to adapt to urban life encounter problems such as poverty, loneliness, exclusion and nursing. In fact, the transformation of the traditional family to nuclear family, entering the woman's to working life have changed the value and the location of elderly people in the city life. However, city life can also offer new opportunities such as transportation, health services, social activities and so on. for elderly people. In addition, in order to ensure the comfort and convenience of elderly people in urban life, important projects have started to be implemented such as "Senior-Friendly City". In this sense, cities, tends to be more livable for elderly people.

Keywords: Old age, City, Urbanization, Modernity, Industrialization.

I.GİRİŞ

Yaşlılık, insan hayatının sona yaklaşıldığını gösteren en özel dönemlerinden birisidir. Tarihin her döneminde insan tecrübesinin önemli bir boyutunu oluşturan yaşlılık, geçmişten günümüze farklı toplumlarda değişik perspektiflerden değerlendirile gelmiştir. Geleneksel toplumlarda yaşamın doğal bir

* Yrd.Doç.Dr. Uşak Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmetler Bölümü

** Yrd.Doç.Dr. Uşak Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmetler Bölümü

evresi olarak kabul edilen yaşlılık, erişilmesi her birey tarafından istenilen bir dönem olarak telakki edilmiştir. Ancak modernite ile birlikte yaşlılığın kavramsal çerçevesi ve yaşlılık algısı da değişimlere uğramak durumunda kalmıştır. Aynı zamanda bireylerin yaşlılık dönemi yaşam pratikleri ve tecrübeleri de farklılaşmıştır. Bu durumda, modernitenin getirmiş olduğu zihniyet dönüşümü kadar teknoloji ve tıp bilimindeki ilerlemelerin sağlık alanındaki pozitif etkileri neticesinde, pek çok hastalığın tedavi edilebilir hale gelmesi, sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliğinin artması, dolayısıyla da yaşam süresinin uzaması ve yaşlılığın yalnızca şanslı bireylerin erişebildiği bir dönem olmaktan çıkmasının oldukça önemli etkileri vardır.

Günümüz dünyasında, yaşanan bu olumlu gelişmeler doğrultusunda ister gelişmiş ister gelişmekte olsun bütün toplumlarda ortalama ömrün uzaması ve beraberinde yaşlı sayısının artması ile birlikte yaşlılık evrensel bir durum, bazı durumlarda da bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca kronolojik bir yaşam dönemi olarak değerlendirilmesi yetersiz kalan, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel vb. pek çok boyutta ele alınması gereken yaşlılık olgusu, sağlık, eğitim, kültürel hayat, çalışma hayatı ve emeklilik gibi pek çok alanda toplumsal hayatı derinden etkiler hale gelmiştir.

Modern dönemde yaşlılığın bu şekilde önem kazanması, onun farklı bilim disiplinlerince konu edinilmesine de yol açmıştır. Başta Gerontoloji ve Geriatri bilimleri olmak üzere pek çok bilim dalı yaşlılık üzerine araştırma ve incelemeler gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda Gerontopsikoloji, Gerontososyoloji, Serbest Zaman Pedagojisi, Gerontopsikiyatri, Geronteknoloji ve Sosyal Gerontoloji gibi bilim dalları doğmuş ve yaşlılık konusu farklı bilim dallarının perspektiflerinden değerlendirilerek gerek ilgili disiplin çerçevesinde gerekse disiplinler arası çalışmalara yer verilmiştir (Geniş bilgi için bkz. Kalınkara, 2011: 11-21).

Bu açıdan yaşlılığın günümüzdeki öneminin artmasına neden olan, insan yaşamına bakışı kökten değiştiren değişkenlerin neler olduğu büyük önem arz etmektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmelerle ölüm oranlarının düşmesi, beklenen ortalama ömrü artırmış ve başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere toplum içerisindeki yaşlı nüfusun sayısının ve oranının yükselmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra yükselen eğitim düzeyi ile birlikte evliliklerin daha ileri yaşlarda gerçekleştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması ve yoksullukla mücadele kapsamında az sayıda çocuk sahibi olunması da genç nüfusun görece azalmasına ve yaşlılık oranının artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede ailelerin yapısında da değişimler meydana gelmiş ve geleneksel geniş aile sisteminden çekirdek aile sistemine geçişle ailenin niceliksel büyüklüğünden ziyade aile fertlerinin kaliteli bir eğitime ve yaşama sahip olması ön plana çıkmıştır. Yine köyden kente göç ve kentleşme oranının artması, kadının çalışma hayatına girmesi de yaşlının bakımı ve toplumsal hayata katılımı açısından pek çok soruna yol açmıştır (Akçay, 2011: 20,21).

Bu bağlamda bu çalışmada sanayileşme ile birlikte tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş neticesinde köyden kente göç ve beraberinde getirdiği kentleşme olgusu üzerinde durularak yaşlılık olgusu kentleşme bağlamında değerlendirilmeye çalışılacaktır. Kent yaşamının yaşlılara getirdiği imkânlar ve dezavantajlara değinilerek yaşlı açısından kent yaşamı bütün boyutlarıyla değerlendirilecektir.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: YAŞLILIK

Yaşlılık, insanoğlu için anne karnından başlayan bir süreçtir. İnsandaki büyümenin devamı, gelişim sürecinin son halkası olarak değerlendirilir. İnsan hayatında çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve son olarak da yaşlılık aşamaları birbirini izleyen periyodlar şeklinde devam eder (Onur, 1991:161).

Her ne kadar bugün endüstrileşmiş ülkelerin emeklilik yaşı olarak belirledikleri 65 yaş, yaşlılığın sınırı olarak kabul edilse de yaşlılığın başlangıcı için belli bir yaş sınırı belirlemek olanaksızdır. Bu, toplumdan topluma, dönemden döneme, toplumdaki bireylerin eğitim düzeylerine, ekonomik durumlarına, cinsiyete, fizyolojik ve psikolojik yaşa göre de değişiklik gösterebilmektedir (Kılıççı, 1988: 41-45). Bu açıdan yaşlılığın yalnızca kronolojik olarak değerlendirilmesi yeterli değildir. Bu durumda kişinin ve toplumun yaşlılık algısının da büyük önem arz ettiği görülmektedir.

Bununla birlikte yaşlanma ve yaşlılık kavramları da farklı anlamlar ihtiva etmektedir. Yaşlanma "biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanlarda gerçekleşen değişimler süreci" (Lehr, 1994:12) olarak en geniş anlamıyla tanımlanabilmektedir. Aynı zamanda yaşlanma bütün canlılarda görülen, işlevlerde azalmaya neden olan evrensel bir süreci ifade etmektedir. Molekül, hücre, organ ve sistemler düzeyinde ortaya çıkan, dönüşü olmayan yapısal ve fonksiyonel bütün değişikliklerdir. Bu durum, beden yapısı ve işlevlerinde süre gelen bozuklukların birikiminin sonucudur (Aiken, 1995'den aktaran Hablemitoğlu, Özmete, 2010: 16). Yaşlılık ise, insan hayatında gelişme ve olgunlaşmayla birlikte gelen, genetik yapı ve çevre arasındaki etkileşimin en üst düzeyde ortaya çıktığı fizyolojik ve ruhsal değişimlerin görülmesi olarak (Pekcan, 2000:51) tanımlanabilmektedir. Ve daha çok bir dönemi ifade etmektedir.

Günümüzde yaşlanma çoğunlukla fizyolojik ve tıbbi faktörlerle açıklanmaya çalışılsa da pek çok boyuta sahip olan bir olgudur. Nitekim kronolojik, biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve toplumsal yaşlanmadan bahsetmek mümkündür.

1-Kronolojik yaşlanma: İnsanın doğumuyla birlikte başlayan ve içinde bulunduğu zamana kadar geçirdiği yaşlanma sürecini anlatmaktadır. Kronolojik yaş, bireyin doğum tarihi itibarıyla içinde bulunduğu yaştır (Akçay, 2013: 13). Kronolojik yaşlanma primer ve sekonder yaşlanma olarak iki açıdan incelenebilmektedir (Hablemitoğlu, Özmete, 2010: 19) :

a)Primer Yaşlanma: Kronolojik olarak yaşın ilerlemesiyle birlikte meydana gelen, sabit biyokimyasal değişimlerdir. Beyin hücrelerindeki sürekli kayıplar, otuzlu yaşlarla birlikte meydana gelen ciltteki kırışmalar ve çeşitli bedensel gerilemeler bu kapsamdadır. Primer yaşlanmanın genetik olduğu belirtilmekte ve yaşlanmanın geciktirilmesi ve önlenmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

b)Sekonder Yaşlanma: Hastalıklar, yaşanan stresler, yetersiz ve dengesiz beslenme, fiziksel ve düşünsel aktivite yetersizliği gibi nedenlerle primer yaşlanmanın hızlanmasıdır.

2)Biyolojik Yaşlanma: Kalıtsal etmenlerin etkisiyle oluşan, bireyin anatomi ve fizyolojisindeki değişikliklerle ortaya çıkan yaşlanmadır. Biyolojik yaşlanma, bireyin bedeninin ve organlarının durumuna göre sağlıklı olup olmadığını ifade eder (Hablemitoğlu, Özmete , 2010: 19; Emiroğlu, 1989: 5; Danişoğlu, 1988: 4).

3)Psikolojik Yaşlanma: İnsanların yaşlanmanın kronolojik ve biyolojik yönüne karşı koymaları süreci ile ilgilidir. Bu karşı koyuşun şiddeti bireyin ruhsal durumunu ilgilendirmektedir. Psikolojik yaşlanma, yaşlılığın sorunlarına başarılı bir şekilde uyum gösterme sürecidir. “ İnsan, hissettiği yaştadır” . Diye bilinen yaş, psikolojik yaştır. Ve bireyin kendisini hangi yaşta hissettiğinin bir göstergesidir (Akçay, 2013: 13,14).

4)Fizyolojik Yaşlanma: Yaşlanma ile birlikte fizyolojik süreçlerde meydana gelen kaçınılmaz değişimleri ifade etmektedir. Kalp-damar sistemi, sindirim sistemi, karaciğer, beyin, sinirler, akciğerler ve endokrin sistemde işlevsel olarak yetersizliklerin ortaya çıkmasıdır (Hablemitoğlu, Özmete, 2010: 19).

5)Ekonomik Yaşlanma: Emeklilik döneminin başlaması ve parasal koşullardaki değişmelerin etkisiyle alışılan toplumsal statünün ve yaşam tarzının değişmesidir.

6)Sosyal Yaşlanma: Bireyin çalışma ve sosyal hayatında gücünün ve yeteneğinin azalarak kaybolması, bu nedenle toplumsal rol, statü ve beklentilerinin değişmesidir. Bir gruba ya da bir topluma sosyal yönden uyum sağlayamama durumudur (Kalınkara, 2011: 9).

7)Toplumsal Yaşlanma: “Doğumda beklenen yaşam süresi”, “ toplumun ortalama yaşı” bağlamında değerlendirilmektedir. Herhangi bir toplumda 65 yaş ve üzerindeki kişi sayısının toplam nüfus içerisindeki payına göre toplumlar, “ genç-olgun, yaşlı” olarak nitelendirilebilmektedir. Yaşlı nüfusun toplum içerisindeki oranı %4’ten az ise “genç nüfus”, %4-%6,9 aralığında ise “olgun nüfus”, %7-%10 arasında ise “ yaşlı nüfus”, %10’un üzerinde ise “çok yaşlı nüfus” olarak nitelendirilmektedir (Hablemitoğlu, Özmete, 2010: 20, 21).

Yaşlılık olgusu, bireyin ve toplumun var olduğu günden bu yana mevcuttur. Eski çağlarda ortalama ömrün düşük olması, genel nüfusun azlığı gibi nedenlerle yaşlılar sayı olarak toplum içerisinde az görülmekte ve herkes tarafından sevgi ve saygı ile karşılanmaktadır (Sevil, 2005: 41). Sanayileşme ile birlikte ise aile yapısında meydana gelen değişimler, toplumdaki gelişmeler, yaşlılığın daha çok bir sorun olarak algılanmasına neden olmuştur. Yaşlıların eski rol ve statüleri kökten değişime uğramış, yaşlıya karşı saygı, sabır, merhamet, tahammül gibi duygular hissedilmeye başlamıştır (Fink, 1963: 462). Toplum, yaşlı bireylerden beklediği şeyleri beklememeye hatta bazı davranışları yaptığında daha önce yaptırım uygularken şimdi hoş görmeye çalışmaktadır.

Bu anlamda sanayileşme ve modernleşme yaşlıları yüksek statülerinden yoksun bırakmıştır, denilebilir. Sanayileşme öncesinde yaşlı, mülkiyetin öncelikli sahibiyken, toprak da en önemli güç kaynağıydı. Bu şekilde yaşlılar, ekonomik ve siyasi gücün oldukça büyük bir kısmını kontrol altında tutmuşlardır. Bugüne gelindiğinde ise, insanlar yaşamlarını çoğunlukla tarımla değil, iş piyasasında kazanmaktadırlar. Yaşlıların büyük çoğunluğu, küçük topraklara sahiptir ve emekleri eskiden olduğu gibi geçerli görülmemektedir. Bundan dolayı da eski toplumlarda taşıdıkları bilgi ve yaşam deneyimi nedeniyle değer verilen yaşlılar, bugün aynı değeri görememektedirler. Kültürün korunmasında ve aktarılmasında kilit rolü oynayan yaşlılar, bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler nedeniyle bu rollerini kaybetmiş ve sahip oldukları bilgi birikimi anlamını yitirmiştir. Kitaplar ve diğer “ hafıza depolayıcı” aletler, yaşlıları kültür ve kayıt hazinesi olarak daha az değerli hale getirmiştir (Zastrow, 2013: 645-647).

III. KENT VE ÖZELLİKLERİ

Kentin tarihi insanlık tarihi ile doğrudan örtüşmektedir. İnsanın tabiat tarafından tayin edilmişliğinden başlayarak insanın tabiata egemen olma mücadelesi ortaya konması güç bir doğa tarihi takibini de gerektirmektedir. Aynı zamanda köy hayatının kentlerin çevresinde varlığını sürdürmesi ve günümüze kadar gelen göçebe toplumlar da aslında insanlık tarihinin önemli başarılarıdır. Ancak insanın medeniyet tarihi içerisinde özel bir dönemle birlikte var olması kentlerin ortaya çıkması ile başlamaktadır. Çünkü kentler, medeniyet tarihi içerisinde önemli bir dönüm noktası sayılmaktadırlar (Tuna, 2012: 33).

Kent, kavramsal olarak değerlendirildiğinde, Batı dillerine Latince (civitas) yurttaşlık ve hemşerilik gibi kavramlardan türemiştir. İngilizce'de city, Fransızca'da cité, İtalyanca'da città, İspanyolca'da ciudad terimleri kent kavramını ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Holton, 1999: 13). Kent, birçok sosyal bilim alanında temel ilgi alanı olarak görülmektedir. Kentte meydana gelen sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkiler her zaman önemlidir. Kentsel yaşamda meydana gelen bu ilişkileri ve değişimleri gerek uzun tarihsel dönemler gerekse de daha çok insan ilişkilerinin kırsaldan kente farklılaşan boyutunu ortaya çıkarmak bağlamında inceleyen araştırmacıların çoğu, toplumsal alandaki dönüşümü kavramaya yönelmişlerdir (Işık, 2001: 35).

Kent kavramı daha çok Batı orijinli bir kavramdır. Dolayısıyla konu ile ilgili yapılan ilk tanımlar daha çok Batı menşelidir. İlk kent tanımını yapan Rene Maunier, farklı kent tanımlarını değerlendirerek, kendisi de bir tanımlama girişiminde bulunur. O'na göre kentin tek bir özelliği dikkate alınarak yapılan tanımlar, üç grupta toplanabilir (Yörükcan'dan aktaran Bal, 2015: 30):

"1) Morfolojik tanımlar: Bu tanımlarda kentin köyden kütlesi yani gerek toprağın gerekse nüfusun çokluğu bakımından ayrıldığı (Meuriot); surlar ve kalelerle çevrilmiş bir yerleşme grubu olduğu (Keutgen, Maurer); doğumların azlığı ya da evlenme oranının yüksekliği vurgulanır. Bunlar, Maunier'e göre kenti tanımlamak için yeterli değildir.

2) Fonksiyonel özelliklere göre yapılan tanımlar: Zanaat fonksiyonu olan (Smith); endüstri ve ticaret merkezi (Ratzel); değişim, tüketim ve endüstri merkezi (Sombart); kendine has hukuki fonksiyonu olan, belediye meclisi ve belediye hukuku olan sosyal grup (Maine, Maitland).

3) Her iki özelliği ifade eden karma tanımlar: İnsanlar, fonksiyonlar ve yerler olmak üzere üç unsurdan oluşan (Geddes); kaleler ve surlar, kiliseler ve ticaret merkezi (Flach); hem dini merkez hem de savaş zamanlarında sığınılacak bir yer, aynı zamanda ticaret fonksiyonu (Pirenne).

Maunier'e göre kent ise "nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur".

Bu tanımlar çerçevesinde kenti neyin oluşturduğu sorusuna verilecek olan yanıt ise daha çok demografi ve mekân ölçütlerine dayandırılmaktadır. Kente, kenetlenmiş, büyük nüfuslu bir insan topluluğunun işgal ettiği bir alan gözüyle bakılmaktadır. Kent tanımları ise bazı önemli toplumsal potansiyellerin ve gelişim evrelerinin, geleneklerin, kültürün ve yerleşik bir insan topluluğuna ait özelliklerin birikimci gelişimini ifade etmektedir (Bookchin, 1999:17). Bununla birlikte kentin temelini yapı ve hayat çerçevesinde çözümlenmek de mümkün gibi görünmektedir. Bir sistem olarak kent, yapı ve hayatın inşasına denk düşmektedir. Her iki unsurun ayrıntılı olarak analiz edilmesi, kentin bütüncül portresini ortaya koymaktadır. Kent, tek başına yapılar, binalar sistemi olmadığı gibi, tek başına insanî toplumsal hayatın akışı anlamına da gelmemektedir. Her iki unsurun birbirine geçtiği, birbirine anlam kattığı bir bileşimin adıdır. Sokak sistemi ile sokak hayatı, ev biçimleriyle ev hayatı, çarşı sistemiyle alışveriş kültürü arasında anlamlı bağlar kurmak mümkündür. Bu nedenle kentin biçimi toplumsal biçimler ve toplumsal ilişkiler kadar önemlidir (Alver, 2012: 10).

Aynı zamanda kent "toplumsal yaşamın canlılığının ve durgunluğunun, hızlılığının ve donmuşluğunun, zenginliğinin ve yoksulluğunun, neşesinin ve kederinin en açık biçimde gözlenebildiği yer" dir (Oktay, 2002: 23). Kentsel yaşam biçiminin ayırıcı özellikleri olarak ise, çoğunlukla birincil yani yüz yüze ilişkilerin yerini ikincil yani resmi ve mesafeli ilişkilerin alması, ailelerin toplumsal açıdan öneminin zayıflaması, toplumsal dayanışmanın azalması, komşuluk ilişkilerinin kalmaması üzerinde durulmaktadır (Wirth: 2002: 101).

Bununla birlikte herhangi bir kentte bulunan ortak özellikleri şu şekilde sıralamak da mümkün görünmektedir:

1) Kent, heterojen bir gruptur.

2) Büyük bir nüfusa sahip olmasına rağmen, yerleşim alanının sınırlılığı sonucu nüfus yoğunluğu vardır.

3) İnsanlar mekân olarak birbirlerine yakın olmalarına rağmen aralarındaki sosyal mesafe oldukça fazladır.

4) Kent, şahsiyetin, bireyselliğin ve otonomluğun gelişmiş olduğu bir yerdir.

5) Kentte insanlar arasındaki ilişkiler, enformel yollarla değil, formel ve rasyonel kurallar ve yasalarla düzenlenir.

6) Kent hayatında, uzmanlaşmaya dayalı, farklılaşmış formel iş organizasyonları oldukça yaygındır.

7) Ulaşım imkânları ile birlikte sosyal unsurların mekânsal hareketliliği ve sınıflar arasındaki sosyal hareketlilik ileri düzeylere ulaşmıştır.

8) Kent kültürü statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Bu açıdan kentler, sosyal ilişkilere açık, sosyo-kültürel değişimlerin yoğun olarak yaşandığı yerlerdir.

9) Kent, ekonomik imkânlar, sağlık, eğitim, bilim ve sanat gibi açılardan önemli gelişme potansiyeline sahiptir.

10) Kazalar, suç işleme, alkol, uyuşturucu bağımlılığı, sefalet, yabancılaşma bakımından kentler pek çok sorunun yaşandığı yerlerdir (Yörük, 1968:19-26'dan aktaran Bal, 2015: 34,35)

11) Kent, resmî formel hukukun uygulandığı, her şeyin hukuk çerçevesinde belirlendiği bir yaşam alanıdır.

12) Kent, toplumsal kontrolün azaldığı, birey olma bilincinin güçlendiği mekânlardır.

13) Kent, sivil toplum bilincinin artmasına, yurttaşlık bilincinin gelişmesine, demokrasi kültürünün yerleşmesine imkân sağlar.

14) Kent, eko sistemin bir parçası olarak bu sistemi etkileyen olumsuzlukların da, bu olumsuzlukları çözecek irade ve bilincin asıl kaynağıdır (Bal, 2015: 35).

Ancak şunu da belirtmeliyiz ki kentsel hayatın temel göstergeleri olarak zikredilen bu hususlar, tüm zamanları ve tüm toplumları kuşatan bir gerçekliğe sahip değildir. Kent, her ne kadar ikincil ilişkileri gerektiren bir mekanizma üretse de, insan, kendi rasyonel ve duygusal ilişki ağını yine kendi gerçekliği etrafında kurabilme becerisini her zaman gösterebilmektedir. Kent, kendi yapısına uygun bir hayat tarzını üretme ve yaşatma konusunda aktif ve belirleyici olsa da, insan da bunu hayata geçirme konusunda özgür durumdadır (Alver, 2012:18).

IV. KENTLEŞME

Kentleşme, 20. yüzyılın en önemli ayırt edici özelliklerinden birisi olmuştur. İster gelişmiş olsun ister gelişmekte olsun, kapitalist olsun, sosyalist olsun bütün ülkeler, kentleşmenin etkileri ve neticeleri ile yüzleşmek durumundadırlar. Dar anlamda değerlendirildiğinde kentleşme, kent sayısının ve kent nüfusunun artmasını anlatmaktadır. Kent nüfusu, doğumlar ile ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine büyümesinin bir sonucu olarak ve bunun yanı sıra köylerden ve kasabalardan kentlere gelenlerle artış göstermektedir. Bu anlamda kentleşmenin dar anlamdaki tanımı, daha çok demografik bir nitelik taşımaktadır. Geniş anlamda ise kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişme doğrultusunda kent sayılarının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu ortaya çıkaran, toplum yapısında işbölümü, uzmanlaşma ve örgütlenmenin artması, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişimlere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 2015: 35).

Kentte olduğu gibi kentleşme konusunda da farklı tanımlama girişimleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir (Tolan, 2005: 161): Ekonomik ve demografik tanımlar çerçevesinde kentleşme:

“Kırdan kente yönelmiş bir göç hareketi” ;

“ Milli gelir ve istihdam yapısında, ağırlığın tarımdan hizmetlere ve sanayiye kayması ile ilgili, evrensel ve sayılaştırılabilir bir süreç”;

“ Ekonominin yapısal değişimi, tarımın modernleşmesi, nüfus yapısındaki değişimler vb. nedenlerin bir sonucu”. Olarak tanımlanabilmekteyken, sosyo- ekonomik tanımlar çerçevesinde kentleşme:

“Sanayileşme ve modern hizmet sektörleriyle aynı yön ve hızda geliştiği, mekâna bu sektörlerle aynı biçimde yayıldığı ve istihdamdaki niteliksel gelişmelerle ilişkisi kurulduğu ölçüde ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hızlandırıcı bir etken” veya

“ Sanayileşme, tarımda modernleşme, toplumsal yapı değişmesi vb. etkenlerle beraber düşünülecek bağımlı bir sosyo-ekonomik değişken” olarak tanımlanabilmektedir.

Sosyo-politik, kültürel ya da felsefi bağlamda ise kentleşme:

“Türü, yönü ve biçimi ne olursa olsun toplumdaki yapısal değişmelerin bir göstergesi”;

“Ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel faaliyetlerin mekâna yansımaları ve mekânı biçimlendirme süreci” veya

“Bitmeyen bir süreç içerisinde kentsel mekânda oluşan evrim ve devrimlerin bir ifadesi” olarak tanımlanabilmektedir.

Kentleşme günümüzde pek çok toplumun yüzleştiği önemli bir olgu olmakla birlikte nüfusun tümü üzerinde de çok sayıda etkisi bulunmaktadır. Kentleşme süreci sadece oldukça büyük bir nüfusu kentlerde yaşamaya zorunlu bırakmakla kalmamış, etkisi kırsal alanlara ve köy topluluklarına kadar yayılmıştır. Bunun sonucu olarak kırsal ve kentsel yerleşim yerleri arasındaki farklar oldukça azalmıştır. İlk, kırsaldan kente olan büyük göç, kentlerin kuramsal açıdan böyle bir ilişki kurmaksızın yaratamayacağı etkileri azaltma eğilimindedir. İkinci olarak ise, kırsalda ya da kentlerde yaşayanların davranışları üzerindeki kimi etkiler, kentin kendisinden değil, daha çok genel kültürel çerçeveden kaynaklanmaktadır (Hatt, Reiss, 2002: 34).

Bu çerçevede bir toplum içerisinde kentleşmenin bazı önemli göstergeleri bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz (Ba1,2015:106):

- 1) Tarımın modernleşmesi ile birlikte emek üretimi sistemi yerine teknoloji ağırlıklı pazara yönelik üretimin önem kazanması,
- 2) Üretim ve istihdam alanlarında sanayi ve hizmet sektörlerinin ön plana çıkmaya başlaması,
- 3) Nüfusun büyük bir kısmının kentlerde yaşaması,
- 4) Kente özgü değerlerin ortaya çıkması ve davranışa dönüşmeleri,
- 5) Ailede yapısal değişimlerin yaşanması, bu çerçevede ailenin üretim birimi olmaktan çıkarak küçülmesi, kadının iş hayatına katılması ve aile içerisindeki tutumların değişerek demokratikleşmesi,
- 5) İnsanlar arası ilişkilerde birincil ilişkiler yerine daha çok remi ve samimi olmayan ikincil ilişkilerin yaygınlaşması,
- 6) İnsanların kendilerini grup ya da cemaat bağlamından kopararak birey olarak algulamaları,
- 7) Yatay ve dikey sosyal hareketliliğin artması,
- 8) Kitle iletişimlerinin sözel iletişimden daha etkin ve yaygın hale gelmesi,
- 9) Sosyal güvenlik sistemlerinin toplumun büyük bir kesiminde yaygınlaşması,
- 10) Eğitime daha fazla yatırım yapılması ve nitelikli iş gücüne verilen önem,
- 11) Kentteki yönetsel ve diğer kararlarda yaşayanların belirleyiciliğinin artması,
- 12) Hukukun herkesi bağlaması, ayrıcalıklı kişi, grup ya da zümrelerin olmayışı,
- 13) Kentte yaşanabilir toplumsal ve ekonomik ortamın geliştirilmesi,
- 14) Kent mekânının kentin tarihsel dokusunu, doğal güzelliklerini koruyacak ve kentte yaşayanların hayatlarını kolaylaştıracak biçimde planlanması.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde ise, ülkemizin de kentleşme sürecinden nasibini aldığı açıkça görülmektedir. 10.000’den fazla nüfusu olan yerlere “kent” adı verilirse ülkemizin kentleşme düzeyinin 1997’de %64,6, 2000 yılında %61,7 olduğu görülmektedir. Bu oran 2010 yılına gelindiğinde %72,4 olmuştur. Bugün kentlerde oturan nüfus sayısı 52 milyon civarındadır. Kent tanımına bakıldığında nüfus ölçütü yerine “yönetsel statü” ölçütü kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda il ve ilçe özeklerinde yaşayan nüfusa “ kentsel nüfus” adı verilirse bu anlamda kentleşmenin oranının ülkemizde %76,3’ü geçtiği anlaşılmaktadır. Bahsedilen kentleşme düzeylerinden her ikisi de, az gelişmiş ülkelerin birçoğunun kentleşme düzeyinden yüksek, sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerden neredeyse tamamından daha düşük bir

orandadır (Keleş, 2015:64). Bununla birlikte kentleşme, ülkemizde artan bir hızla devam etmektedir. Bu açıdan kentleşmenin ekonomik, siyasi, sosyo- kültürel hayata önemli etkileri bulunmakta avantajlara sahip olduğu gibi olumsuz durumların getiricisi olduğu da görülmektedir. Pek çok açıdan olduğu gibi yaşlılık olgusu bağlamında da kentleşmenin önemli getirileri ve götürüleri bulunmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın bundan sonraki bölümünde yaşlılık olgusu kentleşme bağlamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

V.KENTLEŞME ve YAŞLILIK OLGUSU

Makine çağının başlaması, başta insan davranışlarında olmak üzere, insanların toprak üzerindeki demografik dağılımlarında, ortaya koymuş oldukları kurum ve kuruluşlarda büyük aksaklıklara neden olmuştur. Makineleşmenin hızı neticesinde, kırsaldan kente doğru dizginlenemeyen göçler meydana gelmiş ve kentler kargaşa mekânları haline dönüşmüştür. Makinenin kullanılması, iş şartlarını bozarak, zanaatlara ağır darbeler indirerek, kentlerde tikanıklıklara sebep olarak, yüzyıllar boyunca ulaşılmış ahenge önem vermeyecek bir biçimde ev ile iş yeri arasındaki ilişkileri bozarak binlerce yıllık dengeyi temelinden sarsmıştır. Konutlar, aileleri gerektiği şekilde barındıramamakta, mahrem hayatları bozmakta maddi ve manevi pek çok probleme neden olmaktadır (Yörükkan, 2005: 36).

Makineleşmenin hızla artması ve beraberinde getirdiği kentleşme, sayısı gün geçtikçe artan yaşlı popülasyonu da ciddi bir şekilde etkilemektedir. Köyden kente çalışmak için gelen ve burada yaşanan ya da çocukları göç ettiği için kentlerde yaşamak durumunda kalan yaşlılar, öncelikle çeşitli uyum problemleri yaşamaktadırlar. Köyden kente göç olgusu, gençleri bile derinden etkilemekte gerek ekonomik gerek sosyo-kültürel gerekse değerler açısından maddi ve zihinsel değişim ve dönüşüme yol açmaktadır. Yaşlılar ise uyum konusunda daha büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Yaşamlarının neredeyse tamamını geçirmiş oldukları evlerinden, çevrelerinden, komşu ve arkadaşlarından ayrılmak o güne kadar ki yaşam tecrübelerinden tamamen farklı bir ortama uyum sağlamaya çalışmak yaşlı birey için gence göre oldukça güçtür.

Bununla birlikte hızlı kentleşme, çoğu yaşlı için aile desteğini azaltmakta ya da tamamen ortadan kaldırmaktadır. Genç nesil, anne ve babalarından daha fazla imkâna sahip olmalarından dolayı daha eğitilmiş ve daha yüksek statüye sahip durumdadırlar. Bu anlamda yaşlının aile içerisindeki öncü ve lider olma, kararlarına değer verilen ve çekinilen bir güç olma potansiyeli azalmıştır.

Oysaki modern toplumlara nispetle toplumsal değişimin daha yavaş olduğu geleneksel, sanayileşmemiş toplumlarda yaşlıların statüleri daha yüksektir. Ve bu statülerini uzun yaşamları boyunca elde etmiş oldukları tecrübelerine borçludurlar. Ataeril aile yapısının yüzyıllar boyunca etkin olabilmesinin temel sebebi toplum hayatı içerisinde kadına göre daha başat bir konuma sahip olan erkeğin yaşlandığında bu otoritesinin toplum tarafından meşru görülmesi olmuştur (Ceylan, 2015: 47). Aynı zamanda kırsal kesimde gücü oranında üretim katılan yaşlı bireyler, özellikle kentleşme ile birlikte gelirlerinin azalması ve beraberinde ekonomik problemlerle de yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Çünkü yaşlı, bu şekilde iş gücü piyasasının dışına itilmekte, hem ekonomik hem de sosyal olarak değer kaybetmektedir.

Ülkemiz yaşlısı da bu durumdan nasibini almaktadır. Uygulanan tarım politikaları, iş alanlarının yeterli olmaması, toprağın paylaşımı gibi nedenlerle aktif olan işgücünün oldukça büyük bir bölümü kentlere akın etmektedir. Bunun sonucunda ise özellikle bakıma muhtaç, sağlık sorunları ile mücadele eden, ekonomik yetersizliklere sahip ve fiziksel olarak da kendi kendine yetmekte güçlük çeken yaşlılar kırsal alanlarda yalnız yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Ülkemizde özellikle endüstriyel gelişmenin ve turizm olanaklarının sınırlı olduğu iç bölgelerinde bu durumun ciddi problemlere yol açtığı görülmektedir (Kalınkara, 2011:212).

Bunun yanı sıra emeklilik dönemlerinden hemen önceki yıllarda gelirleri en yüksek düzeylere ulaşan yaşlılar, emeklilikten sonra da gelir kaybına uğramaktadırlar. Aslında yaşlıların gerçek gelirlerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu durum, çoğunlukla yaşlı bireylerin tasarruflarının yüksek olması, daha önce kazanmış oldukları varlık birikimlerinin bulunması ve uzun vadeli borçlarının nispeten azalmasıyla açıklanabilir. Bu anlamda yaşlıların sosyo-ekonomik statülerinin belirlenmesinde "harcanabilir tasarruf kavramı" ön plana çıkmaktadır. Ancak günümüzde harcanabilir tasarrufa sahip olan yaşlıların oranı oldukça düşüktür. Bu nedenle ilerleyen yıllarda gelirlerinin artması olasılığı olmayan yaşlılar özellikle de kentlerde yaşayanlar için sosyal güvenlik büyük bir önem arz etmektedir (Hablemitoğlu, Özmete, 2010: 112-113).

Bu şekilde yaşlı bireyi emeklilik, işinden ayırırken, ailesel ya da sosyo-ekonomik koşullar, çocuklarından da uzak bırakmaktadır. Kent örneğini ilgilendiren bu bulguya göre, maddi ve mesleki umutlarını yitiren emekliler, sosyal rollerini de yitirdikleri görüşündedirler. Bu nedenle yaşlı, soyutlanma ve günlük olayların bir parçası olamama şokuna girmektedir. Dolayısıyla da yalnızlık ve dışlanma duygusunu

en derinden hissetmektedir (Maden, 1991: 186). Nitekim "aktif çalışma yaşamının sona ermesi anlamına gelen emeklilik süreci bireyin sosyal yaşamdan uzaklaşması sorununu da beraberinde getirmektedir. Günümüzde; emeklilik, eşlerden birinin ölümü, çocukların evden ayrılması, sağlık sorunları gibi nedenlerle çoğu yaşlı yalnızlık ve sosyal izolasyon sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır"(Danış, t.y. :5). Bu sorun, kentlerde ise daha derinden yaşanmaktadır. Bu duruma ek olarak ülkemizde Batılı yaşam tarzının hâkim olmasıyla birlikte aile değerlerinde değişimlerin meydana geldiği de görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin " kendi hayatını yaşama" adına yalnızlığı daha fazla tercih eder hale geldikleri tespit edilmektedir. Bu da ileride daha fazla yaşının ailesinden ayrı olarak gerek tek başına gerekse kurumlarda yalnız yaşaması gerçeğini gözler önüne koymaktadır (İlgar, 2008: 73).

Ancak burada dikkat edilmesi gerek husus, izolasyon ile yalnızlık kavramları arasındaki farktır. İzolasyon, daha çok toplumsal ilişkilerde nesnel bir değerlendirmeyi işaret ederken, yalnızlık ise bireyin toplumsal ilişkilerinin meydana getirdiği dokuyu öznel olarak algılamasına vurgu yapmaktadır. Bu anlamda yaşlı birey, toplumdan soyutlanmamış olmasına rağmen kendisini yalnız hissedebilmekte, toplumsal ilişkileri nesnel olarak daha az olan ve dışarıdan bakıldığında izole gibi görünen yaşlı birey ise yalnızlık hissetmeyebilmektedir (Akçay, 2011: 95). Yalnızlaşma duygusunu ortadan kaldırmanın en iyi yöntemi ise, yaşlı- genç ayrımına gitmeden, bütün insanları birlikteliğe sevk edebilecek alternatiflerin ortaya konabilmesidir. Yaşlısını izole etmeyen toplumlarda, yaşlılık, yalnızlık korkusu içinde geçirilen bir dönem olmaktan çıkmıştır. Bu bağlamda özellikle kent yaşamında Batıda uygulamaya konulduğu gibi " konutsal uyum" ve " bariyerlerden arındırılmış ikamet" kavramlarının hayatiyet bulması önem kazanmaktadır. Konutsal uyum kavramı, binaların iç ve dış mimarisinde alınması gereken önlemleri ifade etmektedir (Tufan, 2003: 145).

Nitekim konut koşulları, yaşlıların yaşam kalitelerini ciddi bir şekilde etkilemektedir. Yaşlıların konut ihtiyaçları, diğer bireylerinkinden oldukça farklılaşmaktadır. Yaşlı bireylerin yaşadıkları konutların öncelikle zorunlu günlük yaşam aktiviteleri ile televizyon izleme, okuma, el işi yapma, hobiler ve sosyal yaşam aktivitelerine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Çünkü yaşlılar, zamanlarının büyük bir bölümünü konutlarında geçirmektedirler. Yaşlılar, aile bireyleriyle beraber yaşıyorlarsa konutun yeterliliği, mahremiyet gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir (Hablemitoğlu, Özmete, 2010:110). Yukarıda zikredilen iki kavrama bir üçüncüsünü eklemek de mümkün görünmektedir. İletişimi teşvik eden uyum. Bu kapsamda akla gelen ilk şeyler, telefon zinciri, telefon çemberi ya da telefon toplantılarıdır. Basit ancak yaşlıya güven veren bu yöntemler, yaşlılar için yalnızlığı azaltacak ve hayatı oldukça kolaylaştıracaklardır (Tufan, 2003: 146). Ancak burada kent hayatının yaşlı yaşamını derinden etkileyen ve yalnızlığa iten getirilerinden bir diğeri olan mahalle yaşamının ortadan kalkması ve komşuluk ilişkilerinin zayıflamasının üzerinde durmak da önem arz etmektedir.

Kişinin sosyalleşmesi ve diğer kişilerle karşılaşması, bu şekilde benzer ve farklı dünyaları gözlemlemesi hep mahallede gerçekleşmektedir. Mahalle, kişiyi sosyalleştiren ilk mekândır. Kişi, diğer insanlarla ancak mahallede karşılaşmaktadır. Ev içerisinde ya da akrabalık ilişkileri çerçevesinde böyle bir tecrübeyi geliştirmesi mümkün değildir. Çünkü ev ve akrabalık ilişkileri homojen ve sınırlıdır. Mahallenin esas niteliklerinden biri ise konu-komşudur. Bu nedenle mahallenin temelinde komşuluk, yardımlaşma, dayanışma ve ortak çözümler bulma gibi eylemler yatmaktadır (Alver, 2012: 231,233). Ancak ne yazık ki modernleşme ve kent yaşamı mahalle kültürünü de ortadan kaldırmakta, mahalleleri yalnızca idarî bir sınıflandırma anlamına indirgemektedir. Bu şekilde kentlerde kibrit kutusunu andıran üst üste bloklarda yaşayan insanlar, aynı giriş kapılarını kullanmalarına, aynı fiziksel mekânı paylaşmalarına ve aynı havayı teneffüs etmelerine rağmen birbirlerinden bihaber olarak yaşamaktadırlar.

Dolayısıyla modern dönem kentlisi komşuluk, yardımlaşma ve dayanışma bir tarafa diğer insanların varlığını hissetmeyen ya da önemsemeyen bireyler haline gelmektedir. Bu koşullarda kendi konutunda ailesi içerisinde bile yalnızlık hissedebilen yaşlılar, kalabalıklar içerisinde daha da önemsiz hale gelmektedirler. Bu anlamda en küçük örgütlenme bağlamında dahi olsa mahalle kültürünün yaşatılmaya çalışılması ya da en azından bireylerin diğerlerinin varlığı hakkında farkındalığının artırılmasına yönelik sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Buradan hareketle diyebiliriz ki iyi bilinmesi gereken bir nokta vardır ki o da yaşlı birey yaşadığı konuttan ve çevreden tatmin olabiliyorsa orada yaşlı refahı ve mutlu yaşlanmadan söz etmek mümkündür. Yaşanılan konuttan ve çevreden tatmin olma, fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak başarılı bir yaşlanmaya da ortam sağlamaktadır. Bu anlamda yaşanılan konut ve çevreden tatmin düzeyi, rahat bir konut, suçtan temizlenmiş mahalleler, yeterli aydınlatmanın olduğu güvenli yaya ortamı, yaşlı dostu toplum planlaması ve mahalle dizaynı, toplu taşıma, dinlenme tesisleri, fiziksel aktiviteler için parklar ve yürüyüş parkurları,

sağlık, alış veriş ve sosyal faaliyetler için uygun fiyatlı ve erişilebilir tesisler gibi pek çok imkânın varlığına bağlı olarak ölçülebilmektedir (Sivam, Karuppanan, 2008:2,3).

Buna ek olarak kentleşmenin yaşlılık konusunda ortaya çıkarmış olduğu önemli durumlardan birisi de kadının da çoğunlukla çalışmaya başladığı kent hayatında yaşlı ebeveynlerin bakımı problemidir. Nitekim modern dönemde ailelerin küçülmesi sonucunda yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine bakım imkânları giderek azalmaktadır. Gün geçtikçe daha az çocuğa sahip olma ve bazen de coğrafi uzaklık daha az evladın ebeveynlerinin yanında olmasına yol açmaktadır. Bu durum neticesinde, yaşlanıldığında sorumluluklarını yüklenerek hiç kimsesi olmayanların oranının daha da artması söz konusu olmaktadır. Ailenin zaman içerisinde bu şekilde dönüşümü, akrabalara karşı geleneksel ailedeki sorumluluk modelini değiştirerek bir bakıma yok etmiştir. Bu şekilde aile ve çevrenin sorumluluğu bir ölçüde topluma devrolmak durumunda kalmış (Koşar, 1996:6) ve yaşlı bakımı aileden ziyade bu konuda hizmet veren devlet kurumlarına ya da özel bakım kurumlarına bırakılmıştır. Bu hizmetler, özellikle profesyonel sağlık hizmeti alması zorunlu olan ya da kendi öz bakımını gerçekleştiremeyen yaşlıların bakımı ve rehabilitasyonunda ailelere yardımcı olabilmekteyken, kendi kendine yetebilen yaşlılarda yalnızlık, mutsuzluk, atılmışlık, aile ve toplumsal hayattan soyutlanma ve daha ilerleyen durumlarda psikolojik rahatsızlıklara varacak şekilde sorunlara yol açabilmektedir.

Her ne kadar kentler çoğunlukla karmaşanın, hetorejenliğin, gecekondulaşmanın, hava kirliliğinin, yoğun trafiğin, resmî ilişkilerin mekânları olarak tabir edilseler de eğitim, ulaşım ve sağlık hizmetleri gibi pek çok açıdan kırsal mekânlara göre daha avantajlı konumdadırlar. Yaşlılar açısından değerlendirildiğinde de aynı durum söz konusudur. Birinci dereceden sağlık kurumlarına erişim, hastanelerde 65 ve yaş üzeri hastalara öncelik verilmesi, kolaylıkla evde bakım hizmeti alabilme, gerek devlet gerekse özel bakım kuruluşlarından yararlanabilme, yaşlılar için özel olarak düzenlenen sosyal-kültürel etkinliklere katılma gibi imkânlar ancak kent hayatının yaşlıya sunmuş olduğu alternatifler arasında yer almaktadır.

Bunun yanı sıra özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlılar için kentleri daha yaşanabilir kılmak amacıyla yaşlı dostu şehir projeleri hayata geçirilmektedir. "Yaşlı Dostu Şehir", DSÖ tarafından 2006 yılında kabul edilen bir program olup, toplumlarda aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlamayı amaçlayan uluslararası bir çabadır (WHO, 2010). Aynı zamanda "Yaşlı Dostu Şehir", aktif yaşlanmayı destekleyen kapsamlı ve erişilebilir kentsel çevrenin de ifadesidir. "Yaşlı Dostu Şehir", yaşlıların rahat bir biçimde toplumun diğer kesimleriyle birlikte uyumlu bir hayat sürdürebilecekleri ortam ve imkânların sağlandığı, temiz, güvenli, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel çevreleri de içerisine almaktadır. Bu özellikleriyle "Yaşlı Dostu Şehir" sadece yaşlı toplum için değil, başta çocuklar ve engelliler olmak üzere tüm kent halkının yararı için düzenlemelerin yapıldığı ve tedbirlerin alındığı kentsel bir yaşam çevresi anlamına gelmektedir (Caner, Gözün vd.,2013: 19). Bu tür projelerin ülkemizde de hayatiyet bulması toplum içerisinde sayısal ve oransal olarak her geçen gün artan yaşlıların daha rahat, konforlu ve aktif bir şekilde yaşamalarına olanak sağlayacak ve yaşlılığın kent yaşamı içerisinde bir sorun olduğu algısının değişmesine yardımcı olacaktır.

VI. SONUÇ

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya çapında gündemi meşgul etmeye başlayan önemli olgulardan birisi olan yaşlılık, ülkemiz nüfusunun da giderek yaşlanması gerçeği dolayısıyla ülkemiz açısından da büyük önem arz etmektedir. Sanayileşme, beraberinde çalışmak amacıyla kırsaldan kentlere göç eden yığınlar meydana getirmekte bu dalga içerisinde ömrünün büyük bir kısmını köyünde geçiren ancak gerek ekonomik gerek sağlık problemleri gerekse bakıma muhtaçlık gibi nedenlerle göç etmek durumunda kalan yaşlılar da yer almaktadır. Göç nedeniyle eski yaşamından tamamen farklı bir ortamda yaşamak zorunda kalan yaşlı birey zorlanmakta ve uyum problemleri yaşamaktadır.

Bu ortam içerisinde yaşlı birey, sosyal olarak izolasyon, yalnızlık, değersizlik duyguları geliştirebilmektedir. Daha önce çalışma yaşamında aktif olan yaşlının emeklilikle birlikte aktifliğini kaybetmesi, gelirinin düşmesi, çocuklarının bakımına ihtiyaç duyması, gelişen eğitim olanakları ile birlikte ebeveyninden daha iyi bir eğitim ve kariyere sahip olan çocukları karşısında statü kaybına uğraması yaşlının kent yaşamında pek çok sorunla karşılaşmasına neden olabilmektedir. Bu durumda yaşlılık çoğunlukla olumsuz olarak algılanmakta ve geçmişe özlem duyulmaktadır.

Ancak günümüzde yaşlılığın önemi üzerinde giderek artan bir şekilde durulmakta, yaşlanmanın bütün insanlar için kaçınılmaz bir gerçek olduğundan hareketle özellikle kentlerin, başta konutlar ve çevre olmak üzere yaşlılar için yaşanabilir mekânlar olarak dizayn edilmesi gündeme getirilmektedir. Başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere "Yaşlı Dostu Toplum" ve "Yaşlı Dostu Şehir" gibi programlar uygulanmakta ve bu kapsamda kentler yaşlıların rahat edebilecekleri ve mutlu olabilecekleri mekânlar haline getirilmeye

çalışılmaktadır. Ülkemizde de yaşlılığın önemi üzerinde durulmakta, gerek ekonomik, gerek sağlık, gerekse barınma ve bakım alanlarında iyileştirmelere gidilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmalar gelişmiş ülkeler standartlarına ulaşmamakla birlikte farkındalık yaratılması ve konunun öneminin anlaşılması açısından umut vericidir ve büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, Cengiz R. (2011). *Yaşlılık Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık*, İstanbul: Kriter Yayınları.
- ALVER, Köksal (2012). " Kent İmgesi", Ed: K. Alver, *Kent Sosyolojisi* içinde, Ankara: Hece Yayınları, s.9-32.
- BAL, Hüseyin (2015). *Kent Sosyolojisi*, Bursa: Sentez Yayıncılık.
- BOOKCHIN, Murray (1999). *Kentsiz Kentleşme*, Çev. B. Özyalçın, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- CANER, Özgür C., GÖZÜN, Gökhan vd. (2013). *Yaşlı Dostu Şehirler: Kavramsal Çerçeve ve Örneklerle Değerlendirmeler*, Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- CEYLAN, Harun (2015). " Sosyal Değerden Sosyal Soruna Yaşlılık: Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Değişen Yaşlılık Algısı", Ed: H.Ceylan, *Modern Hayat ve Yaşlılık* içinde, İstanbul: Nobel Kitap, s. 25-54.
- DANIŞ, Mehmet Z. (t.y). "Yaşlılık Yoksulluk ve Yalnızlık", http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaşlılık_yoksulluk_yanlızlik.pdf, Erişim tarihi: 13.07.2015. s.1-16.
- DANIŞOĞLU, Emel (1988). *Sosyal Yapı-III Nüfus Grupları a. Yaşlı Nüfus*, Ankara: DPT: 2135.
- EMİROĞLU, Vedia (1989). *Yaşlılık ve Yaşlıların Sosyal Uyumu*, Ankara: Başkan Yayınevi.
- HABLEMİTOĞLU, Şengül, ÖZMETE, Emine (2010). *Yaşlı Refahı Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Kilit Yayınları.
- HATT, Paul K, REISS, Albert J. (2002). " Kentsel Yerleşimlerin Tarihi" . Der: B. Duru, A. Alkan, *20.Yüzyıl Kenti* içinde, Ankara: İmge Kitabevi, s. 27-37.
- HOLTON, Robert J. (1999). *Kentler Kapitalizm ve Uygarlık.*, Çev. R. Keleş, Ankara: İmge Yayınları.
- İŞİK, Emre (2001). " Polis Bilimi Olarak Sosyolojiye Giriş", Haz: F. Gümüsoğlu, *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* içinde, İstanbul: Bağlam Yayınları, s. 35-43.
- İLGAR, Lütfü (2008) . " Yaşlılık Dönemi Sosyal Özellikleri ve Serbest Zaman Etkinleri", Ed. K. Ersanlı, M. Kalkan, *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açıldan Yaşlılık* içinde, Ankara: Pegem Akademi, s.63-97.
- KALINKARA, Velittin (2011) . *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- KELEŞ, Ruşen (2015) . *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- KILIÇCI, Yadigar (1988). "Yaşlılığın Uyum Sorunları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.3. s. 41-45.
- LEHR, Ursula (1994). *Yaşlanmanın Psikolojisi*, Çev. B. Çotuk, İstanbul: Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı.
- MADEN, Ahmet (1991). "İhtiyarlık Psikosomatigi ve Kültürel Nitelikleri", Erişim tarihi: 11.07.2015, Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1253/14370.pdf>. s.181-189.
- OKTAY, A.hmet (2002). *Metropol ve İmgelem*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ONUR, Bekir (1991). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*, Ankara: V Yayınları.
- PEKCAN, Hikmet (2000). " Yaşlılık" . Ed: G. Erkan, V. Işıkhan, *Antropoloji ve Yaşlılık (Vedia Emiroğlu'na Armağan)* içinde, Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- SEVİL, Hüseyin T. (2005). *Yaşlılığın Sosyal Anatomisi*, Ankara: Sabev.
- SIVAM, Alpana, KARUPPANNAN, Sadasivam (2008). "Factors Influencing Old Age Persons' Residential Satisfaction: A case study of South Australia. [http:// www.tasa.org.au/conferences/conferencepapers08/Ageing/Sivan.pdf](http://www.tasa.org.au/conferences/conferencepapers08/Ageing/Sivan.pdf).Erişim tarihi. 13.07.2015. s. 1-20.
- TOLAN, Barlas (2005). *Sosyoloji*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- TUNA, Korkut (2012) . "Şehrin Serüveni", Ed: K. Alver, *Kent Sosyolojisi* içinde, Ankara: Hece Yayınları, s. 33-41.
- WHO, 2010. "WHO launches Global Network of Age-friendly Cities", www.int/mediacentre/news/releases/2010/age_friendly_cities_20100628/en/, Erişim Tarihi, 21.07.2015.
- WIRTH, Louis (2002). " Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme", Der: B.Duru, A.Alkan, *20.Yüzyıl Kenti* içinde, Ankara: İmge Kitabevi, s. 77-106.
- YÖRÜKAN, Turhan, YÖRÜKAN, Ayda (2005). *İnsanca Yaşamak İçin Şehir ve Konut*, Ankara: Babil Yayıncılık.
- ZASTROW, Charles (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*, Çev: A. Aykara, A. Beyazova, vd., Ankara: Nika Yayınevi.